KONU DESTAN

DESTAN

Destan, toplumların geçmişinde derin izler bırakmış bir olayı, özellikle de yiğitlik ve olağanüstülükleri manzum olarak öyküleyici bir şekilde anlatan edebî türlerdendir.

Kahramanların olağanüstü kişilikleri, içinden çıktıkları toplumun temel özellikleri ile oluşmuştur. Bu kahramanlar, aklın alamayacağı büyük işlerin üstesinden gelir. Destanlarda olay ve kişiler olmak üzere iki unsur ağırlıktadır.

Zaman ve mekân unsurlarına ayrıntılı biçimde yer verilmez. Destanlar, ulusların tarihte yer almaya başladıkları dönemlerin ilk ürünleridir. Bu nedenle bu ürünlerde onları oluşturan toplumların tarihlerinden izler görülür.

Destanlar oluşumları bakımından doğal ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır: Milletlerin yaşamında derin izler bırakan tarihsel ya da toplumsal bir olayın sözlü gelenekte olgunlaştıktan sonra destan geleneğini bilen biri tarafından derlenmesiyle oluşan destanlara **doğal destan** denir.

Doğal destanların oluşumları üç safhada gerçekleşir:

Birinci safha, tarihsel olayın ortaya çıktığı çekirdek dönemidir. Toplumun belleğinde derin ve sarsıcı izler bırakan bir olay, zaman içinde gelişerek büyür; farklı söyleyişlerle ve eklemelerle zenginleşir.

İkinci safhada ozanlar toplumun dilinde zenginleşen ve efsaneleşen olayları düşsel dünyalarında geliştirerek saz eşliğinde dillendirirler. Destan yazıya geçmediği için bu dönemde de büyüyüp gelişmeye devam eder.

Son safha, destan geleneğini bilen bir kişinin destanın tüm varyantlarını elde ettikten sonra destanı yeniden oluşturup yazıya geçirmesidir.

Yunanlıların *İlyada* dışında *Odysseia (Odisse),* İranlıların *Şehnâme,* Finlerin *Kalevala (Kalevala)*, Fransızların *Chanson de Roland (Şanson de Rölant),* Sümerlerin *Gılgamış*, Almanların *Nibelungenlied (Nibelungenlid),* İngilizlerin *Beowulf (Biwolf),* İspanyolların *Le Cid (Lö sid),* Rusların *İgor,* Hintlerin *Ramayana* ve *Mahabharata (Mahabarata),* Japonların *Şinto* adlı destanları dünyaca ünlü doğal destanlara örnektir. Türk edebiyatında ise *Alp Er Tunga, Oğuz Kağan, Şu, Ergenekon, Bozkurt, Türeyiş* destanları doğal destanlardır.

Herhangi bir tarihî olayın bir ozan tarafından destan kurallarına uygun olarak yazılmasıyla oluşan destanlara **yapma destan** denir. Tasso'nun (Taso) *Kurtarılmış Kudüs,* Ariosto'nun (Ariyosto) *Çılgın Orlando,* Dante'nin *İlahi Komedya* adlı eserleri İtalyan edebiyatının; Vergilius'un (Vercilyus) *Aeneis* adlı eseri Latin edebiyatının; Milton'ın (Miltın) *Kaybolmuş Cennet* adlı eseri İngiliz edebiyatının; Mehmet Âkif Ersoy'un *Çanakkale Şehitlerine,* Cahit Külebi'nin *Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda* Türk edebiyatının yapma destan örneklerindendir.

İLYADA DESTANI

ÖZET

Akhalarla Troyalılar arasındaki savaşı konu alan bu 16 bin dizelik destanın kahramanı, Yunanlıların en büyük savaşçısı Akhilleus (Akilıs)'tur.

Destan, Akhilleus (Akilıs)'un çevresinde döner. Sevdiği köle kızın tanrılara kurban edilmesi yüzünden Akhaların başkomutanı Kral Agememnon'a kızan Akhilleus (Akilıs), savaşa katılmaktan vazgeçer. Bu yüzden de savaş uzayıp gider. Ancak destanın sonlarına doğru, en sevdiği arkadaşı Patroklos'un Troyalı kahraman Hektor (Hektır) tarafından öldürülmesi üzerine savaşa giren Akhilleus (Akilıs), Hektor (Hektır)'ı öldürür ve savaşın sona ermesini sağlar.

M.Ö. 8. yüzyılda İzmir'de veya Sakız Adası'nda yaşadığı sanılan Homeros, Yunan duygu ve düşüncesinin ilk ürünleri olan İlyada ve Odysseia adlı destanların derleyicisidir.

Troya Savaşı'na ilişkin söylenceleri içeren İlyada destanında, eski Yunan'ın gelenek ve görenekleri, dinî ve felsefi inançları ve Çanakkale'nin tarihi, coğrafyası hakkında önemli bilgiler vardır.

KONU

Troya Savaşı'dır. 10 yıl süren bu savaşın sadece 49-50 günlük bölümü anlatılır. Destan ünlü kahraman Akhilleus (Akilıs)'ın öfkesinin doğurduğu sonuçlar etrafında gelişir.

Troya'nın kuşatılması sırasında Grek ordusunun komutanı Agamemnon, sevdiği kadını elinden alarak Akhilleus (Akilıs)'a hakaret eder. Bu olay, destanı farklı bir noktaya götürür.

SORULAR

SORU 1:

Tanrı bir gün insana, şöyle bir buyruk verdi:

İn suların dibine, bir toprak getir, dedi,

İnsan daldı sulara, aldı bir avuç toprak,

Sulardan çıkıp verdi, Tanrı'sına sunarak.

Yaratılın yer dedi, Tanrı sulara saçtı

Yeryüzü yaratıldı, denizler karalaştı.

Dünya'nın yaratılışını dile getiren bu parça aşağıdaki türlerin hangisinden alınmış olabilir?

A) Masal
B) Efsane
C) Destan
D) Hikâye
E) Roman

Cevap: C

SORU 2:

Bu destandaki kişiler, Hindulara uygun davranış modelleri sunmuştur. Destanın hâlâ yaşayan bir geleneği vardır. Hintli çocuklar, birçok Batılı çocuğun masallarla büyütülmesine benzer bir biçimde, destandan alınmış öykülerle büyütülür. Bu destanın bir yerinde kral, prens ve ordu komutanlarından oluşan ülke önderleri kurulunu toplantıya çağırır. Onlara şöyle der: "Halkıma bir babanın, çocuklarına baktığı biçimde, alçak gönüllülükle ve hiç kızmadan baktım. Şimdi hayatımın son zamanlarında artık çok yorgunum. Kraliyet yükümlülüklerini yerine getirmek ve ülkemizin yasalarını uygulamak benim sahip olduklarımdan daha fazla güç ve beceri gerektiriyor. Umarım oğlumu, yerime kabul edersiniz. Onda tanrıların kralı İndra'nın cesareti vardır. Yeryüzünde yaşayanlar arasında bir eşi yoktur onun."

Bu parçada sözü edilen destan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ramayana
B) Şinto
C) Gılgamış
D) İlyada
E) Bozkurt

Cevap: A

SORU 3:

I

Dört yüz yıl sonra Ergenekon'da kendileri ve sürüleri o kadar çoğaldılar ki buraya sığmadılar. Bu sebepten bir yere toplanıp konuştular. Dediler ki "Atalarımızdan işittik. Ergenekon'un dışında geniş yerler, güzel yurtlar varmış. Bizim yurdumuz eskiden o yerlerde imiş. Dağların arasından yol izleyip bulalım. Göçüp çıkalım. Her kim bize dostum derse onunla dost olalım. Kim düşman olursa onunla düşman olalım."

II

Seferberlik yıllarında Rus orduları ilerleyerek Hasankale'nin doğusundaki Taşlı Güney köyüne saldırıya geçerler. O sırada köye dağ yoluyla Ardıçlı köyünden eski bir faytonla gelin getiriliyormuş. Gelin arabası Taşlı Güney köyüne yaklaşırken top ve silah seslerini duyan gelin, düşman eline geçmekten korkarak o anda, Allah'ım bizi düşman eline düşmektense taş kes, diye yalvarır. Gelinin duasının kabul edilip gelinin, arabasıyla taş kesildiğine inanılır. Şimdi o taşa Gelin Taşı derler.

Bu parçalarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) I. parça destan, II. parça efsane özelliği taşır.
B) II. parçada olayların geçtiği yer bellidir.
C) II. parça konuşma diliyle aktarılan kısa halk anlatısıdır.
D) I. parça bir Türk destanından alınmıştır.
E) II. parçada dile getirilenler tamamen gerçektir.

Cevap: E